

УДК 32.01:303.42(477)

Гоцуляк В. М.,кандидат політичних наук, доцент, доцент
кафедри філософії і політології, Хмельницький
національний університет (Україна, Хмельницький),
gotsylak@ukr.net**Становлення політичної думки
домодерної України**

Розглядаються головні питання, що стали предметом осмислення в політичній думці ранньомодерної України, стосувалися існування людини і виявів її діяльності в контексті культурно-історичних та релігійних процесів другої половини XVI–XVII ст., осмислення ролі церкви в українському житті, формування української ідентичності і національної самосвідомості, проблем українського державотворення.

Можна стверджувати, що процес існування домодерної України і творення модерної української нації відбувався синхронно з аналогічними процесами у Західній Європі. Церковні рухи та козацькі війни кінця XVI–XVII ст. є українською аналогією загальноєвропейського процесу виникнення нової форми колективної ідентичності – національної свідомості.

Встановлено, що в час, коли європейці творили цілком модерні концепції історії та суспільного розвитку, українці визначали свою ідентичність, культуру і самосвідомість, виходячи з норм східнослов'янської православної духовності й візантійської спадщини.

Ключові слова: політична думка, домодерна Україна, ідентичність, культура, ранньомодерна Україна, культурно-освітній рух.

Політична думка ранньомодерної України є одним із важливих виявів української духовності й постає як деяка синкретична цілісність, що сформувалася в другій половині XVI–XVIII ст. під впливом багатьох чинників суспільно-політичного, релігійного та культурного характеру. Це складний, багатовимірний феномен, що включає в себе світоглядні структури, стиль мислення, форми ментальності, уявлення, ідеї, теорії та погляди представників певних соціальних станів українського суспільства та видатних постатей української духовної культури.

Головні питання, що стали предметом осмислення в політичній думці ранньомодерної України, стосувалися існування людини і виявів її діяльності в контексті культурно-історичних та релігійних процесів другої половини XVI–XVII ст., осмислення ролі церкви в українському житті, формування української ідентичності і національної самосвідомості, проблем українського державотворення. Характер політичної культури ранньомодерної України визначався прагненнями усвідомити зміст понять «руський народ», «Русь», «Україна».

Різним аспектам цієї наукової проблеми присвячені праці відомих українських дослідників – Я. Грицак, М. Кашуба, В. Литвинов, В. Нічик, С. Плохій, І. Шевченко, Н. Яковенко, та ін.

Дотримуючись сучасних підходів до періодизації української історії, що представлені в сучасній історичній науці, використання понять «ранньомодерна» і «модерна» Україна є доцільним і обґрунтованим. Загальновизнані критерії та характеристики західноєвропейської історії цілком поширюються й на аналіз тих історичних, суспільно-політичних, культурних процесів, що відбувалися в Україні з другої половини XVI до XVIII ст. [1; 4; 8; 10]. Деякі дослідники вважають, що застосовуючи загальну світову схему, початком модерної доби української історії є Люблінська унія 1569 року [5].

Використовуючи поняття «домодерна», «модерна» Україна, ми усвідомлюємо європейський контекст

її розвитку на тих чи інших історичних етапах. Незважаючи на домінування візантійсько-руських засад буття української людини і українського світу, є всі підстави вважати українську історію частиною європейської, а в українській духовній культурі в цілому і в творчості видатних українських мислителів вбачати впливи європейських за змістом культур – Відродження, Реформації, Бароко, Просвітництва.

Можна стверджувати, що процес існування домодерної України і творення модерної української нації відбувався синхронно з аналогічними процесами у Західній Європі. Церковні рухи та козацькі війни кінця XVI–XVII ст. є українською аналогією загальноєвропейського процесу виникнення нової форми колективної ідентичності – національної свідомості. На думку Я. Грицака, враховуючи час творення української ідентичності, можна вважати, що початок ранньомодерної доби України тотожний з початком витворення цієї ідентичності. А XVIII ст. є межею її існування перед початком нової доби – модерної (XIX ст.), коли відбувається національне відродження, а національна свідомість поширюється серед мас [1]. Можна констатувати, що в «домодерні» і «модерні» часи термін «нація» вже існував у суспільному лексиконі, побутовав у суспільній свідомості еліт.

Становлення політичної думки домодерної України обмежується двома визначними для української історії подіями, значення яких важко переоцінити – Люблінською унією 1569 року, наслідком якої стало включення основної частини українських земель до складу Речі Посполитої і національною революцією середини XVII ст., яка завершилася утворенням Української козацької держави.

До цього часу перебування колишніх земель Київської Русі у складі Великого князівства Литовського супроводжувалося досить рівним ставленням до української культури та української мови. Так, книжний варіант старобілоруської мови був прирівняний в правах до литовської і використовувався для ведення державних справ. Українська та білоруська аристократія, незважаючи на своє православне походження, могла посідати високі посади при княжому дворі. В основі Литовського статуту, який регулював життя громадян держави, були норми Руської правди.

Значно гіршим було становище українців під владою Польщі. Православна шляхта була обмежена в своїх правах, їй не дозволялося займати державні посади. Українська еліта з метою збереження своїх станових привілеїв масово переходила в католицтво. В містах привілейоване становище займали ремісники з Європи, а не українці. Для українських селян вводилася панщина.

Згідно з Люблінською унією Велике князівство Литовське і Польське королівство об'єднувалися в одну державу – Річ Посполиту під владою польського короля. Декларативна рівність обох частин Речі Посполитої обернулася тим, що Велике князівство Литовське опинилося в підпорядкованому становищі й зберігало лише певні ознаки державності – окреме законодавство і суди, окремі вищі адміністративні посади, свою фінансову систему і військо. В результаті Люблінської Унії українські землі – Підляське, Волинське, Брацлавське і Київське воеводства були включені до польської частини Речі Посполитої.

Люблінська унія стала можливою великою мірою завдяки підтримці її українською та білоруською шляхтою в її прагненні мати такі ж самі привілеї, як і польська шляхта. Українські князі, спираючись на традиції Київської Русі, не бажали змінювати існуючий на той стан речей і навіть після прийняття Люблінської унії намагалися вести самостійну зовнішню політику, щоб змінити статус українських земель. Зокрема, під час перших виборів короля Речі Посполитої князі Острозькі і Вишневецькі разом з найвпливовішими магнатами Великого князівства Литовського Миколою Радивилом і Григорієм Ходкевичем підтримували кандидатуру Генріха Валуа, який обіцяв після виборів повернути українські воєводства до Великого князівства Литовського. Поширювалася також ідея про своєрідну східноєвропейську федерацію, яка включала б Україну як васальну державу з князем Острозьким як її правителем [2, с. 480]. Тобто очевидними були прагнення зменшити підпорядкування Польщі. Подібні плани українські магнати мали і пізніше, причому все більшу роль у них починає відігравати окрема соціальна сила – українське козацтво.

Після Люблінської унії в Україні відбувалися великі економічні та політичні зміни, впродовж XVI ст. на більшій частині Польщі встановлюється фільварково-панщинна система, відбувається повне закріпачення селян. Економічне становище міст погіршувалося, проте зростає кількість малих містечок, що сприяло розвитку торгівлі.

В суспільно-політичному житті провідну роль починають відігравати великі землевласники. У Східних районах України створюються осередки ремесла і торгівлі, а також козацькі поселення, які виконували функцію оборони кордону від татарських нападів вздовж межі з «диким полем».

На думку Я. Ісаєвича, Люблінська унія поряд з негативними наслідками мала й позитивні. І чи не найважливішим з них було те, що більшість українських земель об'єднувалися в складі однієї держави. Центральні і північно-західні землі в складі Речі Посполитої зберегли певні особливості в устрої і праві, користувалися Литовським статутом, використовували руську (українсько-білоруську) писемну мову не тільки в місцевих судах і урядах, але й в актах коронної канцелярії [2, с. 481].

Для багатьох членів місцевих еліт польське правління означало заміну місцевих православних та церковнослов'янських традицій на нові римо-католицькі цінності. У прагненні зайняти належне місце в політичній системі польської держави, українська аристократія, великі магнати та шляхта все менше спиралася на православну традицію та освіту. Це впливало на процеси асиміляції верхівки українського суспільства. Політичні процеси, процес покатоличення, мовна та культурна асиміляція були тісно пов'язаними. І небезпека цього усвідомлювалася в суспільстві. На початку XVII ст. Мелетій Смотрицький пише трактати «Пересторога» і «Тренос» або плач православної Руської церкви, в яких вказує на небезпеку втрати для Русі кращих родів. Перелік Мелетія Смотрицького налічує тридцять одне родові прізвище (князі Слуцькі, Заславські, Острозькі, Збараські, Вишневецькі, Сангушки, Чорторийські, Ходкевичі, Сапєги, Потії), багато з яких згадуються і в пізній історії польської шляхти [9, с. 145].

Асиміляції піддалися переважно найвищі верстви руської спільноти, але під впливом польської культури і латинської церкви асиміляція відбувалася також і в середовищі середньої шляхти.

На думку І. Шевченка, політика великих українських полонізованих магнатів і середньої шляхти вела до занепаду Речі Посполитої, а магнати-українці за походженням чи власники українських земель приклалися до розвалу Польщі: магнати ставилися вороже до створення централізованої виконавчої влади і тим самим не лише послаблювали внутрішню демократію польського шляхетського стану, але й опиралися реформам, необхідним для того, щоб Польща стала однією з модерних держав XVIII ст. [9, с. 146].

З іншого боку, відчуваючи загрозу з боку українського козацтва та козацької верхівки в претензіях на рівні зі шляхтою права, польська соціальна і політична верхівка не бажала вирішувати «українське питання». А це також вело до занепаду Речі Посполитої в майбутньому.

Польське панування неминуче впливало на стан українського суспільства і української культури аж до середини XVIII ст. Однак, на думку багатьох істориків, польська експансія на Схід мала не завжди позитивне значення для самої Польщі. Так І. Шевченко у своїй праці «Україна між Сходом і Заходом» пише про те, що дехто з польських істориків з жалем зазначає, що краще б енергія, затрачена на підкорення східних територій, була покладена на створення нової централізованої держави – стану, якого Польща так і не встигла досягти перед поділами. Такий хибний шлях на кінець XVIII ст. привів до розпаду польської державності й загальмував формування сучасної польської нації. Ба більше, Польща так і не спромоглася ані вирішити українського питання, ані відвернути вибуху Великої Козацької війни [9, с. 146–147].

З часу прийняття Люблінської унії і до середини XVII ст. посилюється не лише активність старих еліт, але й з'являється нова сила – козацтво. Остання чверть XVI і перші десятиліття XVII ст. – це час козацьких повстань, які продемонстрували могутність нової соціальної структури та її державотворчі можливості. Крім того, це доба кардинальних реформ у релігійному житті, в цей час виникають нові організаційні структури українського життя – об'єднання української інтелектуальної та літературної еліти і братства, з'являються нові навчальні заклади, поживаються літературна діяльність. Завдяки єднанню православних діячів, представників культурно-освітніх об'єднань з політичною підтримкою українського козацтва стало можливим відновлення в 1620 році православної ієрархії всупереч волі польського уряду і всіх структур тодішньої польської держави.

Суттєвий вплив на характер і форми процесів, що відбувалися в суспільно-політичному житті України другої половини XVI–XVII ст., мали події церковної боротьби і запровадження на українських землях Унії. Поділ Київської митрополії на православну та унійну сприймався сучасниками і наступними поколіннями як національна трагедія, як втрата власної духовної totoжності. В результаті гострої суперечки між українськими книжниками, що захищали православну віру і православну церкву, і прихильниками унійної доктрини виник цікавий і неповторний духовний феномен – полемічна література (Клірик Острозький,

Іпатій Потій, Христофор Філалет, Герасим Смотрицький, Захарія Копистенський та ін.). У богословських творах представників обох «грецьких» конфесій обґрунтовувалися концепції єдності християнських церков (В. Рутський, П. Могила). Одним з наслідків протистояння в церковній сфері стала активізація шкільництва, друкарства й наук в Україні. Слід зазначити, що релігійна полеміка, як поширювалася в Україні XVI–XVII ст., як правило, завжди пов'язувалася з гострими політичними суперечностями, а в релігійній боротьбі завжди окреслювалися політичні інтереси тодішніх українських еліт.

Великий вплив на розвиток української спільноти здійснювала польська культура кінця XVI–XVII ст. Вона стала транслятором європейських ренесансних і реформаційних ідей не лише в Польщі, а й на литовських та українських землях. Польські латиномовні поети (Мацей Казімеж Сарбевський) та політичні мислителі – Анджей Фрич Моджевський, Ян Ласький) мали європейське визнання. Багато польських поетів навчалися в європейських університетах, не поступаючись своєю творчістю найкращим поетам Європи. Саме через Польщу і польську культуру українці долучались до здобутків західноєвропейської ренесансної культури.

Культурно–освітній рух, який почався в Україні в кінці XVI – першій половині XVII ст., і поширювався під впливом ідей Відродження та Реформації, також набував помітних політичних рис. Прагнення отримати західну гуманістичну освіту стимулювало багатьох вихідців з України змінити віросповідання і перейти в католицизм (Станіслав Оріховський, Юрій Дрогобич, Павло Русин). І це також мало свої політичні наслідки. Слід також усвідомлювати те, що європейські за походженням культурні епохи – Ренесанс, реформація, бароко – в чистому вигляді в Україні не існували [7]. Йдеться про синтез, взаємопроникнення ідей православно–руського мислення та ідей європейської культури. Проте наслідком поширення західноєвропейських ідей в Україні стало те, що їх впливи були найбільш широкими і відчувалися в різних сферах життя, в тому числі й політичній.

Україна, звісно, зазнала впливу гуманістичних ідей. Так, в українській культурі XVI–XVII ст. були помітними явища і процеси ренесансного характеру – поширюються ідеї громадянського гуманізму, розуміння людини як активної й діяльної істоти, утверджується цінність праці (передусім, духовної, але не тільки). Зрозумілим є те, що такі зрушення в духовному житті України не могли розвинути до рівня національної ренесансної культури, як це було, наприклад, у Західній Європі. Йдеться лише про окремі елементи гуманістичної свідомості та окремі тенденції в розвитку української культури [3; 6; 7].

В Україні Ренесанс не знайшов адекватної за європейськими зразками реалізації. Тут поширювався північноєвропейський варіант гуманізму в тісній єдності з ідеями Реформації. У цьому зв'язку цілком зрозумілим є інтерес до релігійної тематики в середовищі українських книжників, церковних діячів та інтелектуалів. Водночас про механічне запозичення ідей європейської Реформації, звісно, не йдеться: українські мислителі творили, ґрунтуючись на власних національних засадах культурного буття і в координатах православного мислення.

Реформаційно–гуманістичні ідеї в Україні розроблялися на ґрунті східнослов'янських форм

духовності і греко–руської культури. Українські книжники використовували реформаційні ідеї передусім для відродження східного християнства і зміцнення православної церкви. Як відзначають дослідники, в кінці XVI – на початку XVII ст. в Україні виникла своєрідна східнослов'янська версія реформаційної та гуманістичної ідеології [7, с. 130].

Сприятливим ґрунтом для поширення ідей західноєвропейської культури була поширена в Польській державі за часів Сигізмунда I політична та релігійна толерантність. Примус і утиски іновірців почалися в XVII ст., і це стало причиною багатьох політичних невдач Польщі. Особливо погіршилося становище православної церкви, коли свій вплив в Україні поширював орден єзуїтів.

В 1570–х роках почався релігійний наступ єзуїтів на східні території Польської держави, що мало цілком негативні наслідки не лише для церковного й культурного, але й для політичного життя руського православного населення. Деякі верстви українського суспільства чинили відвертий опір польському засиллю. «На соціально–політичному рівні він вилився у козацькі повстання та рухи селянських мас, що були сповнені ненависти до польських панів та їхніх єврейських і вірменських поплічників. На культурному рівні він набув форми релігійної полеміки та православно–освітнянського руху», – пише І. Шевченко [9, с. 146].

Орден єзуїтів проводив в XVII ст. репресивну політику щодо православних. З різкими випадками проти православної церкви виступив єзуїт Петро Скарга. Він звинувачував православну церкву і православних ієрархів у схизмі (розколі), вважав, що грецькою мовою не можна досягнути Божу благодать. Водночас, визнаючи домінування латинської віри і латинської освіти в тогочасному суспільстві, П. Скарга виступав за навчання у школах рідною мовою для православного населення. Навчання включало також вивчення класичних мов, що повинно було бути фактором залучення до світової скарбниці.

Що ж до протистояння католицької та православної церков у XVII ст., то воно мало свої політичні наслідки. І перевага в цьому протистоянні була не на боці православної церкви. Культурний і освітній рівень православних священиків значно уступав вишколеності єзуїтів. Моральний авторитет служителей православної церкви потерпав від різних зловживань, неосвіченості тощо. Вищі ієрархи православної церкви думали не про завдання пастирського служіння, а про збагачення і різні привілеї.

Таким чином, необхідним елементом наукового дискурсу щодо змісту політичної думки ранньомодерної України є характеристика культурно–історичних передумов та суспільно–політичного контексту, в яких творилися ідеї, погляди, переконання українських мислителів відповідного періоду. Проблеми існування власної церкви, релігійна полеміка, політика польських та українських еліт, політичні протистояння та ідеологічні дискусії, питання про польські впливи в українському житті, високий злет духовної культури в другій половині XVI–XVII ст. мусять розглядатися лише з урахуванням історичних і етнокультурних координат розвитку української спільноти. Поєднання візантійської, слов'яно–руської традиції з впливами

європейської культури складає основу української ментальності та політичної культури в ранньомодерний період української історії.

У час, коли європейці творили цілком модерні концепції історії та суспільного розвитку, українці визначали свою ідентичність, культуру і самосвідомість, виходячи з норм східнослов'янської православної духовності й візантійської спадщини.

Політичні впливи Речі Посполитої, а згодом у XVIII ст. – Росії – наклали суттєвий відбиток на загальноісторичний та етнокультурний контекст процесів, що відбувалися в українському житті. Вони великою мірою визначили характер творчості українських мислителів ранньомодерної України.

Список використаних джерел

1. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття: навчальний посібник / Я. Й. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 356 с.
2. Історія української культури: У 5 т. / НАН України; Гол. ред. Б. С. Патон. – Т.2: Українська культура XIII – першої половини XVII ст. / Відп. ред. Я. Д. Ісаєвич. – К.: Наукова думка, 2001. – 847 с.
3. Кашуба М. Гуманістичні та реформаційні ідеї в Україні другої половини XVII ст. / М. Кашуба // Європейське Відродження та українська література XIV–XVII ст. – К.: Наукова думка, 1993. – С.57–75.
4. Когут З. Коріння ідентичності / З. Когут. – К.: Критика, 2004. – 351 с.
5. Лисяк–Рудницький І. Історичні есе / І. Лисяк–Рудницький. – Центр дослідження історії ім. Петра Яцика Канад. ін-ту укр. студій Альбертського ін-ту: В 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т.1. – 520 с.
6. Литвинов В. Д. Ренесансний гуманізм в Україні. Ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XVI – початку XVII ст. / В. Д. Литвинов. – К.: Вид-во С. Павличко «Основи», 2000. – 472 с.
7. Нічик В. М. Петро Могила в духовній історії України / В. М. Нічик. – Київ: Український Центр духовної культури, 1997. – 328 с.
8. Плохій С. Наливайкова віра: козацтво та релігія в ранньомодерній Україні / С. Плохій. – Київ: Критика, 2005. – 493 с.
9. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / І. Шевченко; під редакцією Андрія Ясіновського. – Львів: Інститут історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2001. – 250 с.
10. Яковенко Н. М. Вступ до історії / Н. М. Яковенко. – К.: Критика, 2007. – 368 с.

References

1. Hrytsak Ya. I. Narys istorii Ukrainy: formuvannia modernoi ukrainiskoi natsii XIX–XX stolittia: navchalnyi posibnyk / Ya. I. Hrytsak. – K.: Heneza, 1996. – 356 s.
2. Istoriia ukrainiskoi kultury: U 5 t. / NAN Ukrainy; Hol. red. B. Ie. Paton. – T.2: Ukrainaska kultura XIII – pershoi polovyny XVII st. / Vidp. red. Ya. D. Isaievych. – K.: Naukova dumka, 2001. – 847 s.
3. Kashuba M. Humanistychni ta reformatsiini idei v Ukraini druhoi polovyny XVII st. / M. Kashuba // Yevropeiske Vidrodzhennia ta ukrainska literatura XIV–XVII st. – K.: Naukova dumka, 1993. – S.57–75.
4. Kohut Z. Korinnia identychnosti / Z. Kohut. – K.: Krytyka, 2004. – 351 s.
5. Lysiak–Rudnytskyi I. Istorychni ese / I. Lysiak–Rudnytskyi. – Tsentr doslidzhennia istorii im. Petra Yatsyka Kanad. in–tu ukr. studii Albertskoho in–tu: V 2 t. – K.: Osnovy, 1994. – T.1. – 520 s.
6. Lytvynov V. D. Renesansnyi humanizm v Ukraini. Idei humanizmu epokhy Vidrodzhennia v ukrainskii filosofii XVI – pochatku XVII st. / V. D. Lytvynov. – K.: Vyd–vo S. Pavlychko «Osnovy», 2000. – 472 s.
7. Nychyk V. M. Petro Mohyla v dukhovnii istorii Ukrainy / V. M. Nychyk. – Kyiv: Ukrainyskyi Tsentr dukhovnoi kultury, 1997. – 328 s.
8. Plokhii S. Nalyvaikova vira: kozatstvo ta relihiia v rannomodernii Ukraini / S. Plokhii. – Kyiv: Krytyka, 2005. – 493 s.
9. Shevchenko I. Ukraina mizh Skhodom i Zakhodom. Narysy z istorii kultury do pochatku XVIII stolittia / I. Shevchenko; pid

redaktsiieu Andriia Yasinovskoho. – Lviv: Instytut Istorii Tserkvy Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii, 2001. – 250 s.

10. Yakovenko N. M. Vstup do istorii / N. M. Yakovenko. – K.: Krytyka, 2007. – 368 s.

Gotsulyak V. M., candidate of political sciences, associate professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Political Science, Khmelnytsky National University (Ukraine, Khmelnytsky), gotsulyak@ukr.net

Formation of political thought of modern Ukraine

The article deals with the main issues that became the subject of comprehension in the political thought of early modern Ukraine, related to the existence of man and the manifestations of his activity in the context of the cultural–historical and religious processes of the second half of the XVI–XVII centuries. Understanding the role of the church in Ukrainian life, the formation of Ukrainian identity and national self-consciousness, problems of Ukrainian state–building.

It can be argued that the process of the existence of premodern Ukraine and the creation of a modern Ukrainian nation was synchronous with similar processes in Western Europe. Church movements and Cossack wars of the late XVI–XVII centuries is a Ukrainian analogy of the pan–European process of the emergence of a new form of collective identity – national consciousness.

It was established that at a time when Europeans created completely modern concepts of history and social development, Ukrainians determined their identity, culture and self-consciousness, based on the norms of Eastern Slavic Orthodox spirituality and the byzantine heritage.

Keywords: political thought, postmodern Ukraine, identity, culture, early modern Ukraine, cultural and educational movement.

* * *

УДК 342

Долженко О. О.,
здобувач, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ)
Miurae2015@gmail.com

Незаконні воєнізовані формування в умовах ведення «гібридної війни»

Актуальність теми. У мовах ведення Російською Федерацією агресивної «гібридної війни» та ескалації конфлікту на Сході України, наукове дослідження соціально–політичного та кримінального феномену використання незаконних воєнізованих формувань набуває своєї актуальності для концептуальної розробки форм та методів протидії загрозам національної безпеки України.

Метою дослідження є теоретичне дослідження феномену використання Російською Федерацією незаконних воєнізованих формувань в умовах ведення «гібридної війни» на Сході України.

Завданнями дослідження є концептуальний та теоретико–методологічний аналіз підходу до дослідження незаконних воєнізованих формувань та особливостей їх використання; дослідження політико–правової сутності загроз і викликів національній безпеці України з боку учасників незаконних воєнізованих формувань.

Методологічна основа дослідження. Специфіка предмета дослідження зумовлює поєднання наукових принципів, методів та методологічних підходів задля здійснення системного аналізу феномена незаконних воєнізованих формувань в умовах «гібридної війни» на прикладі військової агресії Російської Федерації проти України. Неупередженість та незалежність наукових суджень забезпечують принципи науковості, об'єктивності, багатоаспектності, всебічності, ідейного плюралізму, соціального детермінізму, діалектики, конкретності, історизму, цілісності, системності, комплексності та ін. Поєднання таких методів наукового пошуку як аналіз, синтез, абстрагування, аналогія, узагальнення, індукція, дедукція, утворило загальнологічну композицію дослідження.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів матеріали дослідження можуть використовуватись у науково–експертній та аналітико–прогностичній діяльності при формуванні та реалізації державної політики у сфері профілактики, запобігання і протидії загрозам національній безпеці України з боку суб'єктів ведення «гібридної війни».

Ключові слова: незаконні воєнізовані формування, військова агресія, національна безпека, «гібридна війна».

Окремої уваги в контексті ведення «гібридної війни» заслуговують створення і функціонування незаконних